

THE MODERNIST MODEL IN THE APPROACH OF THE OLD ECONOMY

Valentina Popa Ilie
PhD. student, „Al. I. Cuza” University of Iași

Abstract: The modernism of the ancient world is highlighted differently by historians, some of them have depicted the wealth of the different areas and of the Roman Empire, others have presented the commercial circuit and the flow of products that dominate the ancient world. Mihail I. Rostovtzev compares the city of Alexandria in antiquities with the city of Paris in the eighteenth century. Also, historians speak about the unity of the Roman world, which is the basis of economic unity. Therefore it can be said that the economy of the ancient world had the supremacy of the modernist model.

Keywords: modernism, commerce, industrialization, capitalism, bourgeoisie

Abordarea economiei antice reprezintă o problemă la care au încercat să răspundă, de-a lungul timpului, numeroși istorici și istoriografi. Economia antică a fost analizată din mai multe unghiuri. Astfel, unii istorici au prezentat economia antică ca având o evoluție modernistă, alți istoriografi au scris despre modelul primitivist al acesteia. În ultimele decenii cercetările efectuate de istorici: Jean Andreau, Allain Bresson, André Tchernia și alții, care au vorbit despre evoluția economiei antice, s-au situat pe poziții intermediare.

Cercetarea economiei antice s-a realizat pornind de la mai multe modele de dezvoltare și anume, modelul modernist și modelul primitivist, la care s-a adăugat noul curent arbitrar al lui Andreau, Bresson, Band, P. Termin și alții.

Moderniștii au prezentat economia antică ca având o evoluție fulminantă. Ei au detaliat modernismul care caracteriza economia antică. Prin cercetările surselor literare, epigrafice, numismatice și papyriologice, istoricii au creionat o nouă viziune care contrabalansa viziunea primitivistă.

Modelul modernist al economiei antice se poate reflecta și prin termenii utilizați de istorici în studiile lor: *industrializare, fabrică, capitalism*, etc. De aceea, moderniștii au folosit de fiecare dată această terminologie după cercetări asidue ale documentelor, ale papirurilor, dar și a numeroase surse literare sau istorice.

Cercetarea efectuată asupra viziunii moderniste reprezintă doar o încercare de a prezenta ceea ce s-a scris pe această temă de la începutul secolului XX în străinătate, dar și la noi în țară. Un mare cercetător și istoric care a scris amplu despre modernitatea economiei antice a fost, M. I. Rostovtzev. Alături de istorici străini, cercetători români, Nicolae-Octavian Bounegru și Alexandru Suceveanu, au tratat subiectul privind evoluția economiei antice.

O primă încercare de tratare exhaustivă a fenomenelor economice din lumea romană o datorăm lui M.I. Rostovtzev. El a avut marele merit de a fi înțeles importanța studierii, în paralel a două planuri, cel economic și cel social și a realizat după părerea noastră cea mai complexă imagine a vieții economice din lumea romană¹. Rostovtzev a realizat pentru prima dată o analiză a celor două domenii economic și social din Imperiul roman efectuând o sinteză despre economia Imperiului, sinteză care a fost, de numeroase ori contestată. Rostovtzev este primul istoric care nu ezită și uzitează termeni care se justifică în contextul

¹ Octavian Bounegru, *Comerț și navigatori la Pontul Stâng și Dunărea de Jos(secI-III p.Chr)*, Casa Editorială Demiurg, Iași, 2008, p. 22;

vieții economice și sociale romane cum ar fi „capitalism”, „burghezie” sau „factorie” de fapt aceste observații sunt fondate datorită evoluției economice antice.

De fiecare dată istoricul, Rostovtzev are tendința de a aduce mai aproape antichitatea de epoca modernă, de a nu accepta ideea de unei eterogenități fundamentale între antichitate și lumea modernă². În general pentru a prezenta modernitatea din Alexandria și pentru a marca limitele acestei modernități, Rostovtzev compară orașul antic cu Parisul secolului al XVIII-lea. Diferența dintre aceste două orașe se regăsește în dominația străină și cea pe care o avea Roma³. Lucrarea, *Istoria economică și socială a Imperiului roman* este de fapt o copie fidelă a preocupărilor autorului din anul 1922⁴. De astfel, autorul explică ca de fiecare dată evoluția economică și socială prin intervenția statului în cadrul societății, care se organizează independent, dar exercită de la una la alta o profundă influență. De astfel, modernitatea presupunea existența unor categorii sociale, a unei burghezii *non-feudale*. În realitate se poate vorbi de un grup social, de o aristocrație care se îmbogățea rapid prin activitatea intensă pe care o desfășura în cadrul economiei private.

Privitor la evoluția modernistă a orașului Roma și a Imperiului roman, istoricul, Jean Andreau scria într-una din lucrările sale: se cunoaște strălucirea uimitoare a unora dintre realizările sale materiale și intelectuale: construcțiile sale publice și private, transportul maritim, legea, cunoștințele sale tehnice și așa mai departe. Cum a fost organizată economia acestui oraș, care a devenit un imperiu imens? Care erau izvoarele? cât de departe putem vorbi despre modernitatea sa?⁵ În lucrarea, *l'Économie du Monde Romain* Jean Andreau analizează problemele ridicate de diferitele sectoare ale acestei economii având în vedere numeroasele descoperiri din ultimele decenii, inclusiv descoperirile arheologice.

În aceeași manieră modernistă Rostovtzev detalia despre agricultura din epoca antică. El afirma că, în antichitate nu toată agricultura este modernă. Fiecare formă de modernism economic este științifică. Agricultura capitalistă presupunea ca proprietarul să nu ezite a se angaja în investiții mari care-l fac atent la gestionarea producției pentru a nu comercializa în dezavantaj. Proprietarul se angajează să obțină o agricultură științifică pentru că el nu exploatează terenurile sale încredințându-le unor ispravnici (sclavi-vilici), pe care îi supraveghează îndeaproape⁶.

Evidențiind schimburile comerciale din antichitate istoricul, Jean Rougé scria despre acestea că în organizarea comerțului maritim propriu-zis noi vedem în fond aproape aceeași evoluție⁷. De asemenea, comerțul nu a încetat să aibe grandoarea din primele secole favorizată de prosperitatea economică cvasi-generală. Este ceea ce se constituie în mari întreprinderi de transport și mari case de comerț care asigurau în marea majoritate schimburi comerciale între marile aglomerații ale lumii romane⁸.

Pentru a reliefa modernismul, Rougé apelează la sursele antice atunci când dorește să exprime care era încărcătura navelor în perioada greacă și romană. Aristofan prezintă în lucrările sale nave de 10000 de amfore, care aveau în jur de 93 de tone, ceea ce este inferior tonajului mijlociu din epoca imperială. Acesta era văzut de Rougé ca fiind gigantic⁹. Acest progres științific este specific Imperiului roman și nu numai, de exemplu și flotei feniciene.

Capitalismul comercial al cetățitor grecești din secolul al IV-lea a cunoscut un salt considerabil, care ce a condus statele elenistice spre tipul de capitalism industrial caracteristic

² M.I. Rostovtzev, *Histoire économique et sociale de L'empire romain*, Pxlviii,

³ M.I. Rostovtzev, *op. cit.*, p. LI;

⁴ *Ibidem*, p. LIV;

⁵ Jean Andreau, *l'Économie du Monde Romain*, 2010;

⁶ M.I. Rostovtzev, *op. cit.*, p. XV;

⁷ Jean Rougé; *Recherche sur l'orgnisqtion du commerce maritime en méditerranée sur l'Empire romain*, Ecole Pratique de Hautes Etudes, Paris, 1966, p. 493

⁸ Jean Rougé, *op.cit.*;

⁹ *Ibidem*, p. 79;

istoriei economice și a Europei din secolele XIX-XX¹⁰. Cetățile elenistice din Orient dispuneau de o vastă piață internă. Stimulentele obținute printr-o concurență mutuală se livrau la un comerț exterior important și în permanentă expansiune. În toate regatele elenistice s-a încercat ameliorarea treptată a tehnicilor de producție agricolă și industrială. Grație progresului rapid și a științei aplicate tehnicile superioare se utilizau atât în agricultură, cât și în industrie.

Metodele industriei capitaliste din antichitate au avut la bază mâna de lucru servilă. Ea a fost la început introdusă pentru a realiza o producție mai mare care avea o piață nelimitată. Ea dezvoltă, banca și creditul și previne stabilitatea nu numai de dispozițiile general-reglementate, cât și cele privitoare la comerțul maritim. Se poate observa tendința de unificare în încercările de stabilizare monetară sau mai puțin în crearea de relații fixe între monede ale diverselor state comerciale independente. Se observă rolul major pe care-l joacă monarhii eleniști în viața economică și industrială a țărilor lor, precum și considerabilele preocupări de activități comerciale. În ceea ce privește politica externă Rostovtzeff era tentat de a compara situația economică a acestor monarhii, cu cea a perioadei mercantiliste din Istoria Europei moderne¹¹; însă nu s-a întâmplat același lucru cu masele rurale, care nu au fost niciodată atinse de cultura greacă, iar cutumele lor vechi au fost conservate alături de credințele și cultele tradiționale.

Moștenitorii marilor proprietăți funciare produceau grâu pentru ei înșiși însă o parte din producție era destinată pieței orașelor. Proprietarii viețuiau în orașe, dar și în anumite tipuri de ferme, asemănător proprietarilor mici. Templul lui Castor era situat în marea piață publică de la Roma, acolo în apropiere aveau loc tranzacțiile bancare. O multitudine de oameni cumpărau și vindeau titluri, obligații de societate, ferme și domenii din Italia, dar și din provincie¹². Tot aici se vindeau, case și bunuri situate la Roma sau vase și depozite de sclavi și de animale. Tranzacțiile realizate reliefa modernitatea economică la care ajunseseră economia Imperiului roman.

Cetățile din Italia erau populate de burghezii bogați. Majoritatea dintre ei erau proprietari funciari. Ei aveau case de locuit și diverse magazine. Burghezii foloseau banii câștigați în diverse operațiuni așa-zis, bancare. Se poate afirma că, cel mai mare și bogat oraș era Roma care s-a mărit în cursul secolelor II- I a. Chr. Însă cele mai frumoase cetăți aveau mari palate, care erau deținute de magnații Romei și anume de senatori și de cavaleri¹³.

În secolul I a.Chr., situația economică a Imperiului roman era raportată la prezența capitalismului în Orient, înainte și în timpul perioadei elenistice. În ceea ce privește realizarea schimburilor comerciale, acestea se derulau în sânul Imperiului roman.

Branșa comercială, cea mai importantă nu se regăsea în categoria celor care vindeau produse de lux, ci în categoria celor care comercializau produse de primă necesitate precum: pește, grâu, ulei, lână, lemn, metale, dar și alte produse de manufactură. Mărfurile alimentare și materiile prime se produceau exclusiv în regiunile periferice ale lumii greco-romane.

În ceea ce privește tranzacțiile financiare și operațiunile bancare acestea erau privilegiul exclusiv al Italiei și al locuitorilor Romei, unde în principal se concentra masa monetară în mâna capitaliștilor romani. Situația politică contribuia lejer la a face, ca aceste activități să fie un monopol al Romei¹⁴ și în particular ale bancherilor din capitala Imperiului.

Printre marile centre industriale ale lumii antice, câteva orașe italiene încep să joace un rol important, cum ar fi: Capua și Calle, centre care erau renumite pentru metalurgie și ceramică. Tarentul era renumit pentru produse de lână și argintărie, iar Arretium pentru

¹⁰ M.I. Rostovtzeff, *op. cit.*, p. 17;

¹¹ *Ibidem*;

¹² *Ibidem*, p. 39;

¹³ *Ibidem*;

¹⁴ *Ibidem*, p. 42;

ceramica de culoare roșie. Totuși, Italia nu a avut niciodată primul loc în dezvoltarea industrială, acest rol era rezervat cetăților din Orientul grecesc.

André Piganiol a definit lumea romană în termenii : *une civilisation se définit essentiellement par une certaine uniformité de mœurs, des lois, de croyances. Cette uniformité se réalise comme une conséquence de l'action de facteurs économique, politique et moraux : Déterminer la hiérarchie de ces formes et leurs interdépendences telle est une des tâches les plus délicates de l'histoire.*

Aici este rezumată o teorie mai veche și anume cea *modernistă* , istoricii definesc ca fiind foarte interesantă această teorie pornind de la unitatea lumii romane.

Unitatea lumii romane este fondată în primul rând doar pe unitatea economică, ca legătură între ele, între diferite părți ale lumii mediteraneene sau mai exact prin faptul că Mediterana era ca o mare rută/ mare drum comercial la malul căreia erau formate depozite unde se acumulau mărfurilor țărilor situate în afara orizontului lumii mediteraneene. În aceste piețe se derulau relațiile maritime, se edificau sistemul de legături externe¹⁵.

În timp ce aceste teorii, *modernistă* și *primitivistă* sunt verificate, alte argumente ne reliefează realitățile privitoare la transportul roman în Egipt pot fi extrapolate și în regiunile de la Marea Neagră și Bithinia și la marele comerț al cetăților Tomis, Amastris și Nicomedia. Importanța orașului Tomis în comerțul interprovincial este foarte bine cunoscută. Existența a trei asociații de navigatori dovedesc activitatea febrilă făcută de acești navigatori, o parte dintre ei străini, o parte locali, o parte vin din Alexandria¹⁶, alături de mărfurile lor.

Modernismul lumii antice este reliefat în mod diferit de istorici, unii au redat bogăția zonelor și a Imperiului roman, alții au prezentat circuitul comercial și fluxul de produse care domina lumea antică. Mihail I. Rostovtzev compara orașul Alexandria din anticchiate cu orașul Paris din secolul al XVIII-lea. De asemenea, istoricii vorbesc despre unitatea lumii romane care are la bază unitatea economică. De aceea se poate afirma că economia lumii antice deținea supremația modelului modernist.

BIBLIOGRAPHY

- Andreau, Jean, *l'Économie du Monde Romain*, 2010;
Bounegru, Octavian *Comerț și navigatori la Pontul Stâng și Dunărea de Jos(secI-III p.Chr)*, Casa Editorială Demiurg, Iași, 2008;
Idem, *Studies on the Pontic and Aegean Economy*, Ed. Demiurg, Iași, 2009;
Rougé, Jean, *Recherche sur l'organisation du commerce maritime en méditerranée sur l'Empire romain*, Ecole Pratique de Hautes Etudes, Paris, 1966;
Rostovtzev, Mihail, *Histoire économique et sociale de L'empire romain*, Robert Laffont, Paris, 1988.

¹⁵ O. Bounegru, *Studies on the Pontic and Aegean Economy*, Ed. Demiurg, Iași, 2009, p. 31;

¹⁶ O. Bounegru, *op.cit.*, p. 43.